

בס"ד, כ' אדר התשפ"ו

מנחות נ"ז – צירוף בישול בשבת, דיני חימוץ במנחות, ואיסור הקטרה של שיריים

שאלות:

1. נמרוד קדח חור קטן בשבת, האם הוא חייב סקילה?

צירוף בישול בשבת

- **רבי אמי אמר** בסוף הדף הקודם שמי שהניח שאור על גבי עיסה וגרם לה להתחמץ מאליה חייב כמו במעשה שבת. **רבא** הסביר שהכוונה היא למעשה שבת שלם.
- **רבי יוחנן אמר** שאם אדם סתם הניח בשר על גבי גחלים בשבת הוא חייב רק אם הוא הפך אותו על גבי הגחלים. הגמרא **מקשה**: הרי אם הבשר הזה מתבשל גם אם הוא לא הפך אותו הוא חייב, ואם הוא לא מתבשל בכלל בלי להפוך אותו ברור שהוא פטור. לכן הגמרא מגיעה למסקנה שמדובר במקרה שאם הוא לא היה הופך את הבשר, הוא היה מתבשל רק כ"מאכל בן דרוסאי" (בישול חלקי של שלישי) מצד אחד, וזה לא מספיק בשביל להתחייב לעניין בישול בשבת. בגלל שהוא הפך אותו, הבשר מתבשל משני צדדים כמאכל בן דרוסאי, ולכן הוא חייב.
- **רבא אמר** שאם הבשר נצלה צלייה גמורה בשיעור של "גרוגרת", אפילו רק מצד אחד ובמקום אחד – הוא חייב אפילו בלי להפוך. **רבינא שאל** את **רב אשי**: למה רק במקום אחד הוא חייב? האם שניים או שלושה מקומות לא מצטרפים ביחד לשיעור גרוגרת? הרי המשנה במסכת שבת שאומרת שמי שקודח חור "כל שהוא" חייב משום מלאכת בונה ולכאורה אין בו שימוש, אלא אם כן כמה חורים קטנים יצטרפו יחד לחור אחד גדול יותר, סימן שיש צירוף ולכאורה גם בבישול. אבל הגמרא דוחה את הראיה, כי גם חור אחד קטן יכול להתאים למנעול ש"שן של המפתח" נכנס לתוכו.
- והגמרא מביאה גם גרסה הפוכה בדברי **רבא**, שאפילו שניים או שלושה מקומות מצטרפים יחד לשיעור גרוגרת לחיוב שבת. לפי הגרסה הזאת, מנסים להביא סיוע מהמשנה במסכת שבת (שהחורים מצטרפים) ובהתאמה דוחים את הסיוע.

2. זבולון החמיץ מנחה פסולה, האם הוא חייב מלקות?

המקור לאיסור חימוץ מנחה

- הגמרא מביאה ברייתא שדורשת את המקור לאיסור חמץ במנחות. הברייתא דורשת את הפסוק במנחת מרחשת: "כֹּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַד' לֹא תַעֲשֶׂה חֶמֶץ".
 - מהמילה "הַמִּנְחָה" לומדים שהאיסור כולל גם את המנחה עוד לפני שקמצו ממנה.
 - מהמילה "כֹּל" לומדים שהאיסור כולל את כל סוגי המנחות ולא רק את מנחת המרחשת.
 - מהמילים "אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ" לומדים על איסור חימוץ הקומץ (החלק שעולה למזבח).

- מהמילים "אָשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַד' לומדים שהאיסור חל רק על מנחה כשרה שראויה להקרבה, אבל המחמיץ מנחה פסולה (למשל מנחה שיצאה מהמקדש או שנטמאה) – פטור ממלקות.
 - ספקות בדין מחמיץ מנחה פסולה (תיקו):
 - **רב פפא הסתפק:** אם אדם החמיץ מנחה כשהייתה כשרה, ואחרי זה היא יצאה מחוץ לעזרה ונפסלה בגלל שהיא "יוצא", ואז הוא חזר והחמיץ אותה פעם נוספת – האם הוא פטור על החימוץ השני כיוון שהיא כבר נפסלה ב"יוצא", ולכן זה לא נחשב "מחמיץ אחר מחמיץ"? או לחילופין – כיוון שהיא כבר התחמזה קודם והיא כבר פסולה, הפסול של "יוצא" לא משפיע עליה, ולכן כשהוא מחמיץ אותה שוב הוא כן חייב משום "מחמיץ אחר מחמיץ"?
 - **רב מרי הסתפק:** מה הדין אם הכהן החמיץ את המנחה כשהיא כבר נמצאת בראש המזבח? האם היא נחשבת כמי שכבר הוקרבה ולא מתקיים בה "אָשֶׁר תִּקְרִיבוּ", או שמאחר שעדיין לא הקטירו אותה באש היא נחשבת "מחוסרת הקטרה" ועדיין עוברים עליה במחמיץ אחר מחמיץ? ושני הספקות נשארו בתיקו.
3. בניה החמיץ את לחם הפנים, האם הוא חייב מלקות?

איסור החמזה במנחות מיוחדות

- הגמרא מקשה על הלימוד שראינו, מאחר שלמדנו שכל המנחה היא באיסור חמץ, הרי הקומץ הוא חלק מהמנחה, אז מה אם כן לומדים מהמילים מהפסוק "אָשֶׁר תִּקְרִיבוּ"? הגמרא מתרצת שלומדים מהם את מה ששינו במחלוקת בברייתא:
- **רבי יוסי הגלילי:** לומד שזה בא לרבות מנחת נסכים לאיסור חימוץ. מכיוון שהפסוק המקורי מדבר על מנחות נדבה, צריך ללמוד למנחת נסכים שהיא כולה "כליל".
- לפי **רבי עקיבא:** זה בא לרבות את לחם הפנים לאיסור חימוץ. כי הפסוק המקורי מדבר רק על מנחות שקומצים מהן ("נקמצות"), וזה לא כולל את לחם הפנים.
- הגמרא מקשה על **רבי יוסי הגלילי** – הרי במנחת נסכים יש הרבה שמן ולא צריך להוסיף לה מים (כמו בשאר המנחות שיש בהן פחות שמן וצריך מים כדי לגבל אותן), ושמן הוא כמו "מי פירות" שאינם מחמיצים!
ריש לקיש מסביר שלדעת **רבי יוסי הגלילי** אפשר להוסיף מים למנחת נסכים כדי לגבל אותה, ולכן היא יכולה להחמיץ. לדעת **רבי עקיבא**, אסור להכניס מים למנחת נסכים ולכן היא לא מחמיצה. לפי רש"י, לדעת **רבי עקיבא** החימוץ של מנחת נסכים במי פירות לא נחשב חימוץ ולא לוקים עליו.
- הגמרא מקשה על **רבי עקיבא** – הרי את לחם הפנים מדדו בכלי שנקרא "עשרון", שהוא כלי יבש. ולדעת **רבי עקיבא**, כלי יבש הם לא "כלי שרת" ולא מקדשים את מה שבתוכם. להבדיל משאר המנחות שנבללות בשמן בכלי שנקרא "ביסא" (כלי לדברים לחים) שהוא כן קדוש ומקדש את המנחה ב"קדושת הגוף". לכן, לחם הפנים מתקדש רק כששמים אותו בתבניות על השולחן, ואז הוא כבר אפוי ולא יכול להחמיץ.
- **לכן הגמרא מתרצת שרבי ראובן** אמר משמו של **רבי יוחנן** שצריך להפוך את הדעות בברייתא: **רבי עקיבא** הוא זה שמרבה מנחת נסכים, ו**רבי יוסי הגלילי** את לחם הפנים.

- וזה אכן מסתדר עם אמירה אחרת של **רבי יוחנן**, **שרבי יוסי הגלילי** סובר כמו **רבי יאשיה** (מתלמידי **רבי ישמעאל**) שסובר שגם כלי של "מידת יבש" התקדש. הוא לומד מהפסוק "וַיִּמְשְׁחֵם וַיְקַדְּשׁ אֹתָם" שזה בא למעט את "מידת היבש" שלא נמשחה מבחוץ (ולכן לא מקדשת מה שנוגע בה מבחוץ) אבל כן מבפנים.
- **רבי יונתן** חולק ואומר: שמידת היבש לא נמשחה בכלל ואין צורך למעט אותה. המילה "אֹתָם" באה למעט את "מידת הלח" שלא נמשחה מבחוץ. הוא מוכיח זאת מלחם הפנים, שנקרא "בכורים לד'" רק אחרי האפייה ולא בזמן המדידה בעשרון.
- **רב פפא** שאל את **אביי**: הרי לשיטת **רבי עקיבא**, בכל מקרה שמים מים בקמח של לחם הפנים לפני האפייה בכלי שנקרא ביסא, אז הוא כן אמור להתקדש ולהתחמץ? **אביי** עונה: שאפשר ללוש את הלחם על "קטבליא" (מצע עור) שהוא כלי חול.
- הגמרא **מקשה**: אם ככה, למה **רבי יונתן** בברייתא הוכיח ש"עשרון" לא מקדש מזה שלחם הפנים מתקדש רק אחרי האפייה? אולי פשוט מדדו אותו בכלי חול? הגמרא **מתרצת**: שהתורה ציוותה למדוד ב"עשרון", ולכן אין ברירה אלא למדוד בעשרון של קודש, להבדיל מהלישה שהתורה לא הזכירה אותה בפירוש ולכן אפשר לעשות אותה על כלי חול.

4. הושע הקריב את לחם הפנים על הכבש של המזבח, הוא חייב מלקות?

איסור הקטרת שיריים

- הברייתא לומדת מהפסוקים "כִּי כֹל שְׂאֵר וְכֹל דְּבֶשׂ לֹא תִקְטְרוּ: מִמֶּנּוּ אִשָּׁה לְד'; קֶרֶבַן רִאשִׁית תִּקְרִיבוּ אֹתָם לְד' וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יֵעָלוּ לְרִיחַ נִיחָח". שאיסור הלא-תעשה של שאור ודבש כולל גם איסור הקטרה של שיריים כלומר, בשר חטאת, בשר אשם, בשר קדשי קדשים וקדשים קלים, וכן מותר העומר, שתי הלחם, לחם הפנים ושירי מנחות. המילה "מִמֶּנּוּ" מלמדת שכל דבר שכבר הוקרב ממנו חלק לאש המזבח ("אישים"), שאר החלקים שלו אסורים בהקטרה.
 - הגמרא **מקשה** – איך אפשר לומר על שתי הלחם ולחם הפנים שיש מהם חלק לאישים? הרי הגמרא בהמשך הפרק פוטרת אותם מדין "הגשה" בגלל שהם לא עולים על המזבח!
 - **רב ששת** מתרץ: שהכוונה היא שאין מגופם לאישים. אבל כבשי העצרת שבאים עם שתי הלחם, ובזיכי הלבונה שבאים עם לחם הפנים נחשבים כ"אישים" שלהם.
 - הגמרא מביאה מחלוקת לגבי מי שמעלה את הדברים האלה לא על המזבח עצמו, אלא על ה"כבש":
 - **רבי יוחנן** אומר: שהוא חייב. הוא לומד את זה מהחזרה על הציווי 'לא תקטירו בפסוק: "וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יֵעָלוּ". החזרה באה לרבות גם את הכבש, לאיסור כמו המזבח.
 - **רבי אלעזר** אומר: פטור. הוא לומד מהמילה "אֹתָם" שמופיעה בפסוק – למעט ולומר שרק לגבי שאור ודבש (שתי הלחם והביכורים, שהם "קרבת ראשית") הכבש נחשב כמו המזבח, אבל בשאר הדברים (כמו בשר קדשים) מי שמעלה אותם רק לכבש – פטור.
- והגמרא תברר בדף הבא מה **רבי יוחנן** לומד מהמילה "אֹתָם".